

Onsdag morgen **Aftenposten** 29. september 1971

Mindszenty's „selvvalgte asyl”

Aftenpostens korrespondent,
STEIN SAVIK

Wien, 28. september.

Det hørte til sjeldenhetene at utlendinger som i løpet av de siste femten år besøkte den amerikanske ambassaden i Budapest, eller som spaserte i den lille parken foran den store, grå kontorbygningen med den uunnværlige ungarske politivakten, ikke lot blikket klatre oppover mot loftetassjen. Der et sted antok man at den gamle mannen, hvis navn en gang figurerte stort i verdenspressen, men som nå bare av og til ble nevnt i korte notiser, tilbragte sin ensomme tilværelse i uforanderlig ensformighet. Og hvis man spurte en ambassadefunksjonær hva kardinal Mindszenty nettopp nå foretok seg, var svaret nesten alltid det samme: — Jeg antar at han leser, det gjør han bestendig.

Det er etter hvert blitt vanlig at kardinalen «lever i sitt selvvalgte asyl», en formulering som i de første årene etter revolusjonen i 1956 ville ha blitt oppfattet som en forvrengning av historien. Mindszenty flyktet til ambassaden for å redde sitt liv den tragiske novembermorgen da sovjetiske stridsvogner rullet inn i Budapest.

Men de siste syv-åtte år er uttrykket «selvvalgte asyl» blitt mer dekkende. Først gjennom forsiktede tilbud, senere med konkrete forslag, har Janos Kadar forsøkt å få den ensomme, gamle mannen ut av ambassadebygningen — og ut av landet. Det var helt på det rene at Mindszenty under de endrede innen- og utenrikske politiske forhold ikke risikerte den samme skjebne som andre ledende ungare, Imre Nagy og hans menn, hadde fått etter revolusjonen — å bli lokket ut av den jugoslaviske ambassade — med et løfte om fritt leide bare for å bli «dømt» under en hemmelig rettsak og henrettet. Kadar måtte møte sitt «kardinalproblem» av hensyn til sin internasjonale anseelse og forholdet til Vatikanet.

Men Mindszenty valgte sitt asyl i stedet for å godta en frihet som etter hans oppfatning ikke gav ham

Kardinal Mindszenty (til venstre) ønskes velkommen til Vatikanet av pave Paul. (AP)

oppreisning, eller som til og med tvang ham til å akseptere regimets anklager. Også etter hvert som myndighetenes tilbud — gjennom tallrike kontakter — inneholdt mer akseptable løsninger, var han urokkelig. Hvor mange tilbud og motforslag som er blitt utvekslet mellom Budapest og Vatikanet i «Mindszenty-saken» i årenes løp, vet bare de innvidde og det er i dette tilfelle ytterst få. Det man med sikkerhet vet, er at Mindszenty helt til det siste nektet å forlate Ungarn selv om han dermed ikke bare trosset Budapest men også Vatikanet. Først nylig gikk det rykter om at han som betingelse forlangte at det offentlig ble bekreftet at han fortsatt er landets primas. Etter si-

gende skulle denne bekreftelsen gå ut på at Mindszenty fikk holde en messe i Esztergom hvor han siden 1945 hadde vært erkebiskop.

Denne ubøyelighet som ofte trosset «grensen for det mulige» er et av kardinalens fremste karaktertrekk som også praktisk talt fra begynnelsen av bestemte Mindszenty's forhold til det kommunistiske styre. Bondesønnen av tysk opprinnelse — Mindszenty het opprinnelig Pehm — ble allerede som ung prest arrestert under Bela Kuns kortvarige kommunistregime i Ungarn i 1919. Hans uoffisielle biografi forteller at han også ble arrestert under den annen verdenskrig, på grunn av sin antinazistiske holdning.

Da Josef Mindszenty ble ut-

nevnt til erkebiskop av Esztergom innebar det automatisk at han også ble ungarsk kirkes primas og i 1946 fikk han dessuten kardinalverdigheten. På et tidlig tidspunkt utpekte han seg ikke bare som en fritt-talende, men også som en utfordrende motstander av kommunistpartiet — blant annet ved å kritisere planene om en jordreform. Da det brutale stalinistiske opprør med kirken ble satt igang over hele Øst-Europa, var kardinalen et av de mest utsatte offere.

I juledagene 1948 ble han stilt for retten og dømt til livsvarig fengsel under en prosess som alltid vil bli stående i historien som et av de første eksempler på Stalin-tidens «rettspraksis». Anklagen lød blant annet på spionasje, høyforræderi og valutasvindel. Og i rettssalen svarte Mindszenty med monoton, brutt stemme «ja» på alle anklager. Da han syv år senere under den kortvarige revolusjon var en fri mann, ble Mindszenty spurt om han talte under påvirkning fra narkotikasprøyter da han avgav denne «tilståelse». Ikke narkotika svarte han, men 29 søvnløse netter og mange slag.

Mindszenty's politiske uttalelser i disse dramatiske dager da han vendte tilbake til Budapest etter sine fengselsår, bekreftet påny at han var en urokkelig antikommunist. Men også i Vesten tvilte man på om disse erklæringer var kloke i Ungarns daværende situasjon. Kardinalen forlangte blant annet at et kristelig demokratisk parti skulle dannes som en del av Nagys regjering, og at private eiendomsforhold skulle gjenopprettes.

Det var en del av Mindszenty's tragedie at han også i sitt asyl — mens filmer ble laget og bøker skrevet om den gamle og tause mann — ble forbigått av den politiske utvikling. Hans hemmelige avreise fra hjemlandet var et politisk kompromiss, og man vet ikke med hvilke følelser han la den ungarske grensen bak seg. Men i vanlig politisk terminologi kan man idag si at den største hindring for forståelse mellom Ungarn og Vatikanet nu er fjernet.